

Міністерство аграрної політики та продовольства України
Український інститут експертизи сортів рослин

100-РІЧЧЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СОРТОВИХ РОСЛИННИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(29 вересня 2023 р., м. Київ)

м. Київ – 2023

Міністерство
аграрної політики
та продовольства України

Український інститут
експертизи сортів рослин

«100-річчя формування національних сортових рослинних ресурсів України»

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(29 вересня 2023 р., м. Київ)

The Ministry
of Agrarian Policy and Food
of Ukraine

Ukrainian Institute
for Plant Variety Examination

«100th anniversary of establishment of the national plant variety resources of Ukraine»

Book of proceedings
The International Applied Science Conference
(September 29, 2023, Kyiv, Ukraine)

УДК 631.526.3:930.24

100-річчя формування національних сортових рослинних ресурсів України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (29 вересня 2023 р., м. Київ) / Мінагрополітики, Український інститут експертизи сортів рослин. 2023. 133 с.

У збірнику опубліковано матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «100-річчя формування національних сортових рослинних ресурсів України», що відбулася 29 вересня 2023 р. Висвітлено теоретичні та практичні питання, пов'язані із селекцією та генетикою сортів рослин, рослинництвом, економікою сільського господарства, систематикою рослин, сортовивченням, експертизою та ідентифікацією сортів рослин, охороною прав на сорти рослин.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, аспірантів та студентів ЗВО аграрного профілю, спеціалістів сільського господарства тощо.

ЗМІСТ

<p>Білявська Л. Г., Лещук Н. В. Концептуальні засади європейської інтеграції у сфері охорони прав на сорти рослин 10</p> <p>Бобер А. В., Проценко Л. В., Кошицька Н. А. Порівняльна оцінка сортів хмелю української селекції за господарсько-технологічними показниками якості 11</p> <p>Бобось І. М. Продуктивність сортів вігні спаржевої 12</p> <p>Bohdanets V. R., Svystunova I. V. Influence of technological methods of winter tritical growing on dry matter formation 13</p> <p>Бойко А. І. Особливості використання ресурсного потенціалу наукових установ аграрного профілю в умовах інформаційного суспільства 15</p> <p>Бондарчук О. П., Ковтун-Водяницька С. М., Рахметова С. О., Рахметов Д. Б. Перспективи інтродукції та селекції нових генотипів рослин хрінниці посівної (<i>Lepidium sativum</i> L.) у НБС імені М. М. Гришка НАН України 16</p> <p>Василенко Н. В., Правдзіва І. В. Вплив генотипу, гідротермічних умов, строків сівби та попередників на показники якості зерна пшениці м'якої озимої 17</p> <p>Вільчинська Л. А., Ночвіна О. В., Свиначук О. В. Селекція гречки в ЗВО «ПДУ» 18</p> <p>Vozniuk O. V., Svystunova I. V., Balitska L. M. Influence of technological growing measures on feed value and nutrition of one-year beans-ereal grass mixtures 19</p> <p>Voitsekhivskiy V. I., Kucher T. R., Beregniak E. M., Nesterova N. G., Zahliada A. The formation of anthocyan complex in strawberry fruits depends on the terms of harvesting and fertilizer 20</p> <p>Voitsekhivskiy V. I., Kucher T. R., Beregniak E. M., Nesterova N. G., Kirichenko D. Biological value of some green cultures 21</p> <p>Voitsekhivskiy V. I., Kucher T. R., Beregniak E. M., Nesterova N. G., Poshkrebnev V., Balitska L. M. Sorts features forming askorbic acid in tomato 22</p> <p>Voitsekhivskiy V., Rak O., Poshkrebnev V., Shysh A., Balitska L. M., Tkachuk V. Productivity and economic efficiency of cultivation corn for grain under the conditions of a group of companies «LNZ Group» 23</p> <p>Воробей А. М., Пирог Т. П., Шевчук Т. А. Вплив екзогенного еритритолу на біологічну активність поверхнево-активних речовин <i>Acinetobacter calcoaceticus</i> IMB В-7241 24</p> <p>Гаврилюк Л. В., Туровнік Ю. А. Фітопатогенний мікробіом вегетативних органів рослин соняшника гібриду 'НСХ-556' 26</p> <p>Голіченко Н. Б., Линчак Н. Б. Особливості найменування сортів рослин 27</p>	<p>Голуб М. А., Коблай С. В., Лаврова Г. Д. Нові високопродуктивні сорти люцерни мінливої (<i>Medicago x varia Martyn</i>) Одеської селекції 28</p> <p>Грицюк Н. В., Манюк О. В., Бражук Т. Я. Ефективність комплексного захисту посівів сої проти збудників кореневих гнилей 29</p> <p>Гулько С. М., Науменко О. В., Гетьман І. А., Іваницька А. П. Вплив технології виготовлення на якість конопляного хліба 30</p> <p>Гулько С. М., Науменко О. В., Гетьман І. А., Іваницька А. П. Якість пшеничного хліба із додаванням насіння конопель 31</p> <p>Данюк Ю. С., Гринів С. М., Симоненко Н. В., Данюк В. О. Вплив терміну заготівлі садивного матеріалу та застосування абсорбенту на приживлюваність та формування вегетативної маси енергетичної верби 32</p> <p>Димань Н. О., Карпук Л. М. Малина як перспективний об'єкт для виробництва і експорту фермерськими господарствами 34</p> <p>Димитров С. Г., Костенко Н. П., Лікар С. П., Васьківська С. В. Гармонізація процедури проведення експертизи на відмінність, однорідність та стабільність роду сорго (<i>Sorghum Moench</i>) 35</p> <p>Дубчак О. В. Шляхи створення та вивчення багатонасінних гібридів-синтетиків цукрових буряків 36</p> <p>Жемойда В. Л., Макачук О. С., Спряжка Р. О. Високопрофесійні кадри – основа роботи системи сортовипробування України 37</p> <p>Завальнюк О.І. Шляхи удосконалення системи вітчизняного насінництва 38</p> <p>Заверталюк В. Ф., Палінчак О. В. Високопластичний гібрид кавуна звичайного 'Мамай' 40</p> <p>Захарчук О. В. Роялті та селекційні платежі як ефективні наукові інвестиції насінництва України 41</p> <p>Золотар О. В., Яремчук Л. П., Ілленко О. О. Енергетичні культури в Україні (структура та ефективність використання) 42</p> <p>Ільченко Я. В., Димитров С. Г., Васьківська С. В. Ідентифікація сортів ріпаку <i>Brassica napus</i> L. за морфологічними ознаками 43</p> <p>Кикоть Л. М. Онтоморфогенез рослин роду лілії (<i>Lilium</i> L.) з сортогрупи от-гібриди в умовах Лісо-степу України 44</p> <p>Кирильчук А. М., Ляшенко С. О., Безпрозвана І. В., Кулик Т. Є., Орленко О. Б. Залежність урожайності та вмісту білка в нових сортах тритикале озимого від погодних умов 46</p> <p>Кічігіна О. О., Смульська І. В. Основні види бур'янів у посівному матеріалі сільськогосподарських культур 47</p> <p>Коблай С. В., Рабічук А. В., Мурсокаєв Е. Ш. Нові сорти гороху (<i>Pisum sativum</i> L.) Одеської селекції 48</p>
---	--

Ковтун-Водяницька С. М., Бондарчук О. П., Рахметов Д. Б., Рахметова С. О. Адаптаційна здатність рослин видів роду <i>Mentha</i> L. в умовах інтродукції у Правобережному Лісостепу України	49	Любич В. В. Формування якості зерна різних сортів пшениці м'якої озимої за внесення фунгіциду	71
Коківіхіна О. С. Ефективність селекції рослин за використання маркерів для підвищення врожайності	50	Лященко С. А., Купріянов С. І., Рожнятовський А. О., Марценюк Я. Ю., Ткаченко І. М. Кулінарний тип та придатність до переробки на картоплю фрі і чипси нових сортів селекції інституту картоплярства	72
Коляденко С. С., Божок Ю. О. Аналіз властивостей сортів <i>Solanum tuberosum</i> L., придатних для поширення в Україні	52	Марченко Т. М. Використання ресурсів міжнародних наукометричних баз даних у науково-дослідницькій діяльності	73
Король Л. В., Топчій О. В., Шитікова Ю. В., Костенко А. В. Кластеризація сортів сої культурної [<i>Glycine max</i> (L.) Merrill] за якісними показниками для різних зон вирощування	53	Марченко Т. Ю., Скакун В. М. Реакція генотипів ліній – батьківських компонентів гібридів кукурудзи на різну щільність ценозу	74
Костенко Н. П., Васьківська С. В., Дмитров С. Г., Лікар С. П. Історичні аспекти методичного забезпечення сортовипробування в Україні	54	Матус В. М., Павлюк Н. В., Лещук Н. В. Методичне забезпечення державної реєстрації клонів сортів винограду справжнього (<i>Vitis vinifera</i> L.) в Україні	76
Коховська І. В., Сидорчук А. І., Лещук Н. В. Особливості вирощування екозелені для кулінарного модерну	55	Миколайчук В. Г. Морфо-метричні показники плодів представників роду <i>Vigna</i> в умовах Південного Степу України	77
Коцюбинська Л. М. Економічна доцільність формування національних сортових рослинних ресурсів України в умовах війни	57	Михайлик С. М., Топчій О. В., Сонець Т. Д., Смульська І. В. Агробіологічна характеристика нових середньостиглих сортів сої культурної (<i>Glycine max</i> (L.) Merrill)	78
Кочерга В. Я., Харченко М. Ю. Оцінка колекційних зразків лядвенцю рогатого за господарсько-цінними ознаками	58	Nikolić V., Simić M., Žilić S., Sarić B., Milovanović D., Kandić V., Perić V. Oat genotypes with different hull colors as a valuable source of nutrients and antioxidants	80
Криштофор Г. О. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості галузі насінництва	59	Орленко Н. С., Стариченко Є. М., Мажуга К. М., Маслечкін В. В. Особливості інформаційної технології формування українського сегменту в базі даних міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин	81
Kucher L. I., Kucher T. R., Voitsekhivskiy V. I., Beregniak E. M. Elements of plant nutrition in rocks of mine dumps	60	Паламарчук О. П., Джуренко Н. І., Ледєньов С. Ю., Рахметов Д. Б. Запасні ліпіди насіння нетрадиційних культур	82
Kucher L. I., Kucher T. R., Voitsekhivskiy V. I., Beregniak E. M. Forms of potassium in a typical medium-humus black soil	61	Перебойчук О. П. Пріоритети в селекції сортів первоцвіту (<i>Pruimula</i> L.) у Національному ботанічному саду імені М. М. Гришка НАН України	83
Kucher L. I., Kucher T. R., Voitsekhivskiy V. I., Beregniak E. M. The role of crop rotation in organic agriculture	62	Петракова О. О., Карпук Л. М. Вплив строків сівби та густоти рослин на збереженість в осінньо-зимовий період насінників буряків цукрових за <i>direct method</i> (безвисадкового методу)	82
Лаврова Г. Д., Січкач В. І., Цапенко В. М. Нові високопродуктивні сорти сої Одеської селекції	63	Позняк О. В. 'Ніжинський місцевий' огірок у науково-практичній спадщині Івана Михайловича Жовнера (1938–2009) (до 85-річчя від дня народження)	86
Levishko A., Gumeniuk I., Tsvigun V., The influence of microorganizants on the perennial grasses	65	Попова О. П. Формування витрат на проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин в Українському інституті експертизи сортів рослин	88
Леус В. В., Муленок Я. О. Економічна ефективність застосування механізованого обрізування інтенсивних насаджень яблуні в умовах Лівобережного Лісостепу України	66	Правдзіва І. В., Василенко Н. В. Вплив строків сівби та попередників на врожайність сортів пшениці м'якої озимої	89
Лещук Н. В. Оцінка впливу метеорологічних умов на формування морфобіологічних характеристик сортів рослин	67	Присяжнюк Л. М., Діхтяр І. О., Слободянюк С. В., Таганцова М. М., Шитікова Ю. В. Оцінка морфологічних та молекулярних дистанцій ліній кукурудзи для застосування в експертизі на ВОС	90
Лещук Н. В., Бандура І. І., Сидорчук А. І. Методичне забезпечення ідентифікації штамів плодових тіл їстівних грибів родів <i>Pleurotus</i> , <i>Cyclocybe</i> , <i>Flammulina</i> та <i>Calocybe</i>	68		
Лікар С. П., Костенко Н. П. Адаптація методики з проведення експертизи сортів роду павловнії (<i>Paulownia</i> Sieb. Et Zucc.) до умов вирощування в Україні	69		

Рахметов Д. Б., Бондарчук О. П., Рахметова С. О. Нут (<i>Cicer arietinum</i> L.) у північному регіоні України: перспективи інтродукції та селекції нових генотипів	91	Тимошук Т. М., Давидов Д. В., Громнадзький О. М. Сортові ресурси пшениці м'якої озимої в Україні	113
Рахметов Д. Б., Заїменко Н. В., Гапоненко М. Б., Чувікіна Н. В. Розвиток селекційних досліджень у Національному ботанічному саду імені М. М. Гришка НАН України	92	Тищенко В. М., Криворучко Л. М., Колісник А. В., Гусенкова О. В., Сакало М. В., Макаова-Меламуд Б. Є., Дубенець М. В. Стан і перспективи розвитку селекції пшениці озимої в селекційному центрі Полтавського державного аграрного університету	115
Рахметов Д. Б., Ковтун-Водяницька С. М., Бондарчук О. П., Рахметова С. О., Дауді А. М. Рижій посівний – перспективна олійна культура в Україні: генетичні ресурси та використання	95	Ткачик С. О., Києнко З. Б., Голіченко Н. Б. Тенденції проведення післяреєстраційного вивчення сортів в Україні та світі	116
Рибальченко А. М., Сердюк А. Е. Сучасний сортимент сортових ресурсів сої	97	Тригуб О. В. Результати дослідження сортового матеріалу гречки їстівної (<i>Fagopyrum esculentum</i> Moench)	117
Романюк Н., Колб Ю. І., Половкович С. В. Біотехнологічний шлях покращення продовольчої безпеки методом культивування <i>in vitro</i>	98	Федорова В. Р., Файт В. І., Чеботар С. В. Асоціації генів <i>Rht</i> з мінливістю біологічних та господарсько цінних ознак озимої пшениці	119
Руденко О. А., Таганцова М. М., Свинарчук О. В., Юшкевич М. С. Оцінка ефективності використання нових високоврожайних гібридів кукурудзи (<i>Zea mays</i> L.)	99	Феоктістов П. О., Ярмольська О. Є., Гаврилов С. В. Температура рослинного покриву як ефективний показник стійкості до посухи рослин озимої пшениці	120
Самородов В. М., Халимон О. В. Василь Мединець – ключова фігура сортознавства України ХХ сторіччя	100	Фурман П. В. Особливості вегетації квасолі звичайної під впливом технологічних заходів вирощування	121
Сиплива Н. О., Гайдай А. О. Малопоширені види овочевих культур, сорти яких придатні для поширення в Україні	101	Furmanenko O. S., Svystunova I. V. Nutritional value of feed of alfalium-cereal grasses depending on fertilization in the conditions of the right bank of Ukraine	122
Ситник В. Г., Семисал А. В., Сидорчук А. І., Трофімова Г. В. Науково-інноваційні трансформації в українському інституті експертизи сортів рослин	102	Харченко Ю. В., Харченко Л. Я. Колекція Устимівської дослідної станції – джерело вихідного матеріалу для пріоритетних напрямків селекції кукурудзи	124
Сідакова О. В. Випробування гібридів картоплі на стійкість до потемніння м'якоти бульб	104	Хоменко Т. М., Смульська І. В., Михайлик С. М., Чухлеб С. Л. Продуктивність нових сортів проса посівного (<i>Panicum miliaceum</i> L.)	125
Січкач В. І., Лаврова Г. Д., Джус Т. О. Крупнонасінні сорти нуту Одеської селекції	105	Худолій Л. В., Лашук С. О. Особливості розмноження видів роду <i>Miscanthus</i> (видове та сортове різноманіття)	127
Скубій О. А. Роль та місце системи з охорони прав на сорти рослин в нових економічних умовах	106	Чувікіна Н. В. Селекція жоржин у Національному ботанічному саду імені М. М. Гришка НАН України (до 120-річчя від дня народження Федора Степановича Дудика (1903–1960) та 85-річчя від дня народження Миколи Петровича Яценка (1938–1998))	128
Слепцова Л. П. Основні шляхи матеріально-технічного забезпечення садівництва	107	Шкіндер-Барміна А. М. Селекційна робота з вишнею в мелітопольській дослідній станції садівництва імені М. Ф. Сидоренка ІС НААН України	129
Слободянюк С. В., Піскова О. В., Костенко А. В., Шляхтун І. С. Особливості формування густоти рослин сочевиці в залежності від інокуляції та регуляторів росту в умовах Лісостепу України	108	Щербакова Т. О. Колекція лілійників Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України: історія створення та сортовивчення	130
Смульська І. В., Іваницька А. П., Хоменко Т. М., Михайлик С. М. Агробіологічна характеристика нових сортів горошку посівного ярого (<i>Vicia sativa</i> L.) за результатами експертизи	110	Юрченко Т. В., Пикало С. В., Дутова Г. А. Вплив погодних умов на загартування рослин сортів-еталонів пшениці м'якої озимої та формування їх морозостійкості	132
Сонєць Т. Д., Сиплива Н. О., Данюк Ю. С., Житомирець О. С. Оцінка стійкості сортів картоплі проти збудника раку <i>Synchyrium endobioticum</i> Schilbersky Percival	111		
Стефківська Ю. Л. Дослідження забезпеченості філій УІЕСР кадровими ресурсами	112		

УДК 633.11:631.527

Тищенко В. М.¹, д. с-г. н., професор, завідувач кафедри селекції, насінництва і генетики

Криворучко Л. М.¹, к. с-г. н., доцент кафедри селекції, насінництва і генетики

Колісник А. В.¹, к. б. н., доцент кафедри селекції, насінництва і генетики

Гусенкова О. В.¹, к. с-г. н., провідний фахівець із селекції

Сакало М. В.¹, провідний фахівець із селекції

Макаова-Меламуд Б. Є.¹, здобувач вищої освіти ступеню «Доктор філософії»

Дубенець М. В.² директор

¹Полтавський державний аграрний університет

²Приватне підприємство «Селекційно-виробничий центр «Яровіт»

E-mail: instagro@ukr.net

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СЕЛЕКЦІЇ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В СЕЛЕКЦІЙНОМУ ЦЕНТРІ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Зміна кліматичних умов на території України за останні 20 років призвела до переміщення центрів виробництва зерна і основних сільськогосподарських культур з південних регіонів України до центральних, в тому числі безпосередньо на Полтавщину. В зв'язку з цим зростає актуальність розвитку селекційної роботи зі створення нових сортів сільськогосподарських культур в даному регіоні.

В даному повідомленні передбачено стисло висвітлити стан і перспективи розвитку селекції пшениці озимої в селекційному центрі Полтавського державного аграрного університету, показати головні напрямки в селекційній справі та результати застосування новітніх методів та підходів, які прискорюють і розвантажують селекційний процес в просторі та часі.

Селекційна програма з пшениці озимої на Полтавщині розпочата в 1970 році. З того часу було створено 28 сортів, наразі в Державному реєстрі є 18 сортів пшениці озимої. Всі сорти характеризуються високою морозо- та зимостійкістю, високим потенціалом врожайності, якістю зерна, стійкістю до хвороб та шкідників і в даний час користуються великим попитом на Полтавщині та в інших зонах виробництва зерна в Україні. Так, в несприятливих для врожаю озимої пшениці 2003, 2006, 2010, 2012, 2013, 2015, 2016 рр. сорти Левада, Диканька, Українка полтавська, Сагайдак, Вільшана, Царичанка, Диканька, Соната полтавська, Зелений гай, Кармелюк забезпечили найвищі врожаї і якість у ряді господарств Полтавської, Дніпропетровської, Запорізької, Миколаївської областях. Це свідчить про їх високу адаптивність та конкурентоспроможність на ринку сортів пшениці озимої, а також про ефективність методів добору, що лежать в основі нашої селекційної роботи.

В селекційному центрі ПДАУ проводяться теоретичні дослідження із вдосконалення селекційного процесу з використанням еколого-генетичного підходу, математичного моделювання на основі селекційних індексів та кластерного аналізу. Слід звернути увагу на розроблену вченими ПДАУ індексну селекцію, спрямовану на пошук та застосування в теорії добору нових індексів, що дозволило нам розробити ідеотип сорту пше-

ниці озимої та вести добір нових сортів на його основі. В той же час, застосування кластерного аналізу на основі групування генотипів за певними ознаками дає можливість добору сортів та селекційних ліній пшениці озимої збалансованих за господарсько-корисними ознаками із високим рівнем адаптивності та потенціалом урожайності. Для визначення зимостійкості селекційного матеріалу та вихідних батьківських сортів та ліній нами застосовується метод непрямой оцінки фотоперіодичної чутливості та визначення періоду яровизації. Запропоновані оригінальні методики оцінки адаптивних властивостей селекційного матеріалу. Нові напрями в селекції дозволяють нам значно розвантажити селекційний процес, звільнитися від неперспективного селекційного матеріалу на ранніх етапах селекції та прискорити селекцію цієї культури у часі. Сьогодні в університеті з використанням розроблених інноваційних програм невеликим колективом створені перспективні сорти пшениці озимої. В селекційному центрі проведені багаторічні дослідження з вивчення початку відновлення весняної вегетації пшениці озимої, одного з важливих явищ в житті зимуючих культур, досліджений прояв і мінливість генеративних і вегетативних ознак та продуктивності сортів в стресових умовах середовища, мінливість генетичних кореляцій ознак і селекційних індексів за роками з різним часом відновлення весняної вегетації. Теоретично доведені і запропоновані методи і підходи в оцінці норми реакції до стресових умов середовища сортів пшениці озимої з використанням молекулярно-генетичного аналізу. На основі даних молекулярно-генетичного аналізу з використанням SSR маркерів була встановлена генетична спорідненість сортів та ліній пшениці озимої селекції ПДАУ. Досліджений селекційний матеріал був згрупований в кластери, які відповідали походженню сортів та ліній, що дозволяє нам проводити їх ідентифікацію до родоvodu та більш ефективно підбирати батьківські комбінації. Встановлено, що сорти пшениці озимої селекції ПДАУ поєднують у собі унікальні комбінації алелей генів, саме які можливо забезпечують формуван-

ня важливих господарсько-корисних ознак, так і адаптацію до біотичних та абіотичних факторів середовища, тобто мають підвищені адаптивні властивості. При проведенні молекулярно-генетичного аналізу сортів полтавської селекції виявлено їх високу гомогенність, що дає можливість кваліфікувати їх на ВОС тести.

Селекційний центр ПДАУ тісно співпрацює із Українським інститутом експертизи сортів рослин, що сприяє швидкому впровадженню в виробництво нових високоврожайних, високо адаптованих сортів не тільки пшениці озимої, а і інших (горох посівний, просо звичайне, гречка їстівна) польових культур.

УДК 633:635, 349.6.631

Ткачик С. О., кандидат с.-г. наук, завідувач сектору науково-правового забезпечення законопроектної роботи відділу науково-правового забезпечення та міжнародного співробітництва;

Києнко З. Б., кандидат с.-г. наук, заступник завідувача відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин;

Голіченко Н. Б. завідувач сектору міжнародного співробітництва відділу науково-правового забезпечення та міжнародного співробітництва

Український інститут експертизи сортів рослин

E-mail: s-s-tk@ukr.net

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ПІСЛЯРЕЕСТРАЦІЙНОГО ВИВЧЕННЯ СОРТІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Селекційний процес завершується створенням сорту відповідного ботанічного таксону. Реєстрація сорту забезпечує його поширення на визначеній території. Відповідно директиви 2002/53/ЄС від 13 червня 2002 р. «Про загальний каталог сортів видів сільськогосподарських культур» усі держави-члени повинні укласти один або більше національних каталогів сортів, допущених до сертифікації та реалізації на їх територіях. Такі каталоги необхідно укладати відповідно до єдиних правил, щоб допущені сорти були відмінними, стабільними та достатньо однорідними, а також мали задовільну цінність для культивування та використання. Мінімальні критерії для реєстрації сортів у Національному каталозі Нідерландів (National List NL) пов'язані з безпечністю харчових продуктів та продовольчою безпекою, сталим розвитком, адаптацією до умов довкілля і включає урожайність сорту, якість, стійкість до захворювань та реакцію на несприятливі умови довкілля.

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського Співтовариства, зокрема його статтю 37, на основі національних каталогів сортів укладається загальний каталог сортів. Існує загальний каталог сортів польових культур (буряк, кормові, злакові, олійні, прядивні культури та картопля) та окремий каталог для овочевих видів. Для лісових та плодкових ботанічних таксонів є інформаційні бази даних - Fruit Reproductive Material Information System (FRUMATIS), Forest Reproductive Material Information System (FOREMATIS), що містять сорти допущені до сертифікації та реалізації на ринку ЄС.

Внесення сортів до загального каталогу встановлює допуск сортів на територію всіх держав-членів Європейського Співтовариства. Для проведення експертиз для допуску сорту необхідно встановити значну кількість єдиних критеріїв та

мінімальних вимог, при цьому слід враховувати встановлені на міжнародному рівні правила щодо певних положень. Для визначення характеристик використовують точні та надійні методи. Зазвичай в країнах Співтовариства сорт із загального каталогу продається лише за умови успішних результатів післяреєстраційних досліджень, які тривають два – три, а для деяких видів навіть чотири роки.

В Україні також передбачене запровадження післяреєстраційного сортовивчення, яке набуває особливої актуальності в зв'язку з прийняттям Закону України від 16.11.2022 р. №2763-IX «Про охорону прав на сорти рослин» (далі – Закон). Відповідно частини третьої статті 12 вищезазначеного Закону комерційний обіг на ринку України сортів, які зареєстровані в країнах ЄС та США, здійснюється без проведення офіційних випробувань в ґрунтово-кліматичних зонах України.

Відповідно статті 12 Міжнародної конвенції з охорони прав на сорти рослин для отримання правової охорони сорт обов'язково має пройти експертизу на відповідність умовам, передбаченим у статтях 5–9 Конвенції [новизна, відмінність, однорідність, стабільність]. Здійснюючи таку експертизу, Компетентний орган може вирощувати сорт, проводити інші необхідні випробування або врахувати результати вже проведених випробувань. Для цілей такої експертизи Компетентний орган може вимагати від селекціонера надання будь-якої необхідної інформації, документів або матеріалу.

Включаючи дану європейську норму в національне законодавство, слід було передбачити в Законі використання для прийняття рішень даних технічної експертизи виключно на відмінність, однорідність та стабільність компетентних органів держав-членів, оскільки результати господарської придатності для використання в